

Yayına Geliş Tarihi:16/02/2024
Yayına Kabul Tarihi:03/07/2024
Online Yayın Tarihi:17/07/2024

Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik
Araştırmalar Dergisi
Cilt:8, Sayı:2, Yıl:2024, Sayfa:112-122
ISSN: 2587-2206

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

FÜTÜRİZM SANAT AKIMI VE MUSSOLİNİ'NİN AKIMA ETKİSİ

Gizem KALFA¹

Büşra İNCİRKUŞ ULUSHAN²

Özet

Türkçe anlamı gelecekçilik olan Fütürizm sanat akımının sanatçıları, önceki sanat akımlarından etkilenecek ve onların eksiklerinin farkındalığıyla bir sanat akımı yaratmıştır. Bu yeni sanat akımı gerek sanatçıları gerek sanat eserleriyle geleceğin düşünüyü ortaya koymuştur. Akımın manifestosunda gelecek düşüncesinin, eskiyi tamamen yıkip teknoloji ve sanayileşme ile gelen yeniliklerin sanatta yer alması gerektiği görüşü yer almaktadır. Kendinden önceki sanatlara karşı bir başkaldırı niteliğinde olduğundan siyasi aktörler tarafından da propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Bu kişilerin en ünlüsü Faşizm sözcüsü Mussolini olmuştur. Araştırmanın amacı Fütürizm sanat akımının siyasi niteliğine değinerek, sanat eserlerinin siyasi unsurlardan dolayı değişmesinin nedenlerini ortaya koymaktır. Bir sanat akımının siyasi propaganda aracı olarak nasıl kullanıldığı araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Diğer sanat akımlarında sadece sanatçı ve küratörler rol oynarken, Fütürizmde siyasi aktörler akıma dahil olmuştur. Fütürizm akımından Mussolini'ye gönderme yapan sanat eserleri genel tarama yöntemiyle seçilmiş, tasarım öğelerine göre incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, bir sanat akımının siyasi çevreyi etkileyebildiğine dikkat çekilmiştir. Akımların sanatı etkilerken diğer taraftan sadece sanat için kalmamakla birlikte insanların düşünce yapısını da şekillendirmekte rol oynadığına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Fütürizm, Manifesto, Faşizm, Mussolini.

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanat ve Tasarım, E mail: kalfagizem@gmail.com ORCID ID 0000-0002-6096-443X

²Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, E mail: busraincirkus@sdu.edu.tr ORCID ID 0000-0002-3056-0223

Atıf/Citation: Kalfa G. & Ulushan İncirkuş B. (2024). Fütürizm Sanat Akımı ve Mussolini'nin Akımı Etkisi. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 112-122.

FUTURISM ART MOVEMENT AND MUSSOLINI'S INFLUENCE ON THE MOVEMENT

Abstract

The artists of the Futurism art movement, which means gelecekçilik in Turkish, created an art movement with the influence of previous art movements and awareness of their shortcomings. This new art movement revealed the dream of the future with both its artists and works of art. In the manifesto of the movement, there is the view that think about the future, that the old should be completely destroyed and the innovations that come with technology and industrialization should be included in art. Since it was a rebellion against previous arts, it was also used as a propaganda tool by political actors. The most famous of these people was Mussolini, the spokesman of Fascism. The aim of the research is to reveal the reasons why works of art change due to political elements by touching on the political nature of the Futurism art movement. The subject of the research is how an art movement is used as a tool of political propaganda. While only artists and curators played a role in other art movements, political actors were involved in Futurism. Artworks referencing Mussolini from the Futurism movement were selected by general scanning method and examined according to their design elements. As a result of the research, it was pointed out that an art movement can affect the political environment. It has been mentioned that while movements affect art, they also play a role in shaping people's mindset, not only for art.

Keywords: Futurism, Manifest, Fascism, Mussolini.

GİRİŞ

Sanatın geleceğe vurgu yapmasında ardından gelen sanat akımlarını en çok etkileyen akım Fütürizm sanat akımıdır. Akımın manifestosunda yer alan gelecek hayali fikri akımın sanatçıları tarafından eserlerinde işlenen konulardan biri olmuştur. 1400'lü yıllarda İtalyan ve Flaman sanatçıların eserleri Avrupa'da duyulmaya başlandığında sanatın sadece dini metinleri ve dini figürlerini yansıtmaktan başka bir yol seçen akımın sanatçıları, dünyadaki gerçekliği yansıtabilecekleri fikrini benimsediler (Gombrich, 1994:247). Böylelikle sanatçılar, yeni deneyimler ve insanlara yeni ufuklar sunabileceklerini öngördüler. Zaman içerisinde İtalya sanat alanında gelişimini sürdürerek Avrupa başta olmak üzere tüm dünyayı etkisi altına aldı. Adını tarihe yazdıran önemli sanatçılar ve sanat eserlerini günümüze kadar ulaştırarak sanat sahnesinde öncü oldular. Hal böyleyken İtalya'da sanat ve sanatçı kavramları öne çıkarak halk kesiminde de etkiler bırakmaya başladı. Bu sayede sanatçılar, eserlerinde sanat akımlarından da etkilenerek halkta farkındalık yaratmakla birlikte farklı bakış açılarını da oluşturmayı gaye edindi. Akımların eserlere ne kadar etkisi varsa eserlerin de topluma o kadar etkileri olduğu bu doğrultu da görülmektedir.

Bahse konu halk ile etkileşen sanatın köklerini 15. yüzyılda Floransa Cumhuriyetinde de görülen toplumsal tabakalaşmada görmek mümkündür. 15. yüzyıl her şeyden önce çok yönlü insanların dönemi olarak geçmektedir. Floransa'lı tüccar ve devlet adamları, çok kere her iki klâsik dil olan eski Yunanca ile Lâtince konusunda bilgilidir (Burckhardt, 1974: 218). İtalya yarımadasının, Rönesans döneminde birçok devlete ev sahipliği yapması halkın milli bir benlik etrafında toplanmasından ziyade devlet adamları ve otoritelerin halkı yönlendirmesinin ürünüdür.

Ancak sanılmamalıdır ki halk, sosyal hayattan soyut bir halde varlığını sürdürmüştür. Tam tersi olarak halk varlığını sosyal yaşamın tam göbeğinde sürdürmektedir. Floransa'da ve bazı yerlerde, loncalar, kuyumcular, yün işinde çalışanlar, silah yapımcıları ve diğer iş insanları kazançlarının bir bölümünü kilise vakıflarına, lonca binalarının inşasına, sunak masalarının ve şapellerin yapımı için kullanıyorlardı (Gombrich, 1994: 248). Hal böyleyken devlet otoritelerinin ekonomisinin temelleri bile halka dayanmaktaydı. Papalığın şapellerin yapımında halkın desteğini alması da bunun bir sonucudur. Aynı zamanda halkın, sanatın işleyişinde dini faktörlerden olsa bile etkisi ortaya çıkmaktadır.

1. BİR GELECEK DÜŞÜ OLARAK FÜTÜRİZM VE MUSSOLİNİ

“Tehlike sevgisini, enerji akışkanlığını ve korkusuzluğun şarkısını söyleyeceğiz” sözleri ile Fütürizm Manifestosu'nun sesleri işte ilk böyle yankılandı (Malbin,1973:21). 20 Şubat 1909'da Paris'te “La Figaro” gazetesinde yayınlandığında adından söz ettiren Filippo Marinetti, sanatın hem görsel hem de poetik yaklaşımında yer almıştır. Fütürizm akımının amaçlarından olan makinenin gücünün ve enerjisinin kullanmaktan yanında sanatçıların daha da aktif olması sağlamaktır. Başlattığı bu ilerici harekete ilk başlarda “elektrik” ya da “dinamizm” gibi isimler düşünmüş olsa bile en sonunda Türkçe anlamı gelecekçilik olan “Fütürizm” isminde karar kılmıştır (Bektaş,1992:42). İtalya'nın aydınlanma yolunda ve milliyetçi yaklaşımlarından etkilenecek geleceği inşa etmeye bu sayede başladılar. Sanayileşmenin gücünü sanat ve gündelik yaşama indirgeme çabaları akımın önderlerinin amaçları arasına girmiştir. Fütürizm en genel tanımıyla gelecekte yer alma fikriyle doğmuştur, İtalya'nın gayesi ise bu gelecekte yer bulmaya çalışmasıdır. Böylelikle Avrupa'nın ortasında bu akımın gelenekselleşmiş Antik Yunan ve Roma sanat anlayışının yıkılmasını isyan niteliğinde belirtmesidir. Bir nokta da bu aydınlar tabuları yıkmak için yola çıkmıştır.

Sanatın en yoğun olduğu dönem olan Antik Yunan ve Antik Roma eserlerini sorgulamaya iten bu felsefi görüş etkili olmuştur. Marinetti'nin yayınladığı manifestoda: "Dünyanın ihtişamının yeni bir güzellikle zenginleştiğini ilan ediyoruz; bu hızın ve dinamizmin güzelliğidir" diye yazmaktadır. Yılanlara benzer büyük borularla süslenmiş araba enstalasyonları, kükreyerek giden bir yarış arabası, kanatlı zafer tanrıçasından daha güzel bulunmuştur (Antmen,2009:7). Sanat aydınlarının sorgulamaları sonucunda geleceği antik eserlerde göremedikleri ve yeni bir oluşumun geleceğe ayak uydurmada etkili olabileceği yönündeki eleştirileri Fütürizme yön vermiştir. Antik eserlerin kalıplaşmış güzellik algısını yıkmaya çalışarak toplumsal bir hareket yoluyla halkı sanayi gelişimine yönlendirmeye çalışmışlardır. Umberto Boccioni'nin kaleme aldığı "Fütürist Resim: Teknik Manifesto" kitabında bahsi geçen daha önce ele alınmış tüm konular bir tarafa kaldırılmalı, çelik, ateş ve hız dolu hareketli yaşantımızın ifadelerine yer açılmalıdır (Antmen,2009:75) ifadeleri sanatçılara ışık tutmuştur.

Felsefenin kümülatif yapısı gereği sorulan sorular dönemin sanatçıları Fütürizmin oluşumu hakkında arayış içerisine sokmuştur. Nietzsche'nin "Sanat Felsefesi"nde önemli söylemleri Fütürizm akımının temellerini şekillendirmede sanatçılara örnek olmuştur. Nietzsche'nin üstinsanına, iktidar hakkındaki iradeye, tehlikeli yaşa sözleriyle oluşturduğu binanın temellerini atmıştır. Bu binanın sağlamlaşmasına etkisi olan diğer felsefecilerin sözleri de desteklemektedir. Bergson'un zaman anlayışı ile yine onun yaşamlı atılıma ve Geoges Sorel'in "Zorlu gücün teorisi" ve "Doğrudan eylem" bu anlamda akımın kurucularına örnek olmuştur (Turani,1983:42). Dolayısıyla bilinenin aksine Fütürizm akımını, sanatçılardan çok felsefecilerin oluşturduğu zemin meydana getirmiştir.

Fütürizm akımının öncüsü olan İtalyan şair ve yazar Filippo Tommaso Marinetti, hukuk okumasına rağmen sanata ilgi duymuş ve Fütürizm adını verdiği hareketin yaygınlaşması için yoğun çaba göstermiştir (Antmen, 2009:71). Verdiği konferanslar sayesinde İtalya'da ayaklanan akımın yolculuğu Çarlık Rusya ve hatta Amerika'ya kadar ulaşmıştır. Fütürizm dinamikliğin, hareketin ve iş gücünün önemini vurguladığı manifestoları ile geleceğe ışık tutma ve gelecekte yer alma içgüdüleri ile hareket eden akım birçok sanatçının dikkatini çekmiştir. İtalyan genç sanatçıların katılımı ile bu sanat akımının zeminini sağlamlaştırmıştır. Bu sanatçılar; Carlo Carra, Umberto Buccioni, Giacomo Balla, Gino Severini ve Luigi Rusolo'dur (Antmen, 2009:63). Luigi Rusolo, Umberto Boccioni ve Carlo Carra, İtalya'nın Milano şehrinde 1911 yılında katıldıkları büyük

karma serginin sonrasında Fütüristlerin esas grubu olarak başlamışlardır. Birlikte açtıkları ilk sergilerinin 1912 yılında Fransa'da Paris şehrinde gerçekleştiği düşünülmektedir (Antmen, 2009:68).

2. BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bulguları Fütürizm sanat akımının sanatçıların siyasi hayatta rol oynayan sanat eserlerinden tarama yöntemiyle seçilen 4 eser üzerinden incelenmiştir. Bu sanatçıların ilki olan İtalyan ressam ve heykeltıraş Umberto Boccioni, ikisi resim, biri heykel üstüne olmak üzere Fütürizm'in en önemli sanat manifestolarını kaleme almıştır. Bu manifestoya Carlo Carra, Luigi Russolo Giacomo Balla ve Gino Severini de imza atmıştır (Antmen, 2009:73). Umberto Boccioni kendi çalışmalarında fütürist sanatçıların en çok kullandığı üsluplardan biri olan hareket eden figürleri üst üste koyarak devinimi sağlamıştır. Bu da ona iki boyutlu ve üç boyutlu çalışmalarda hareketin lideri unvanını vermiştir (Bell: 2009:380).Boccioni sanatında iş gücü, ışık ve hareketin resmedilişini önemsemiş, aynı zamanda şehir yaşantısını da ele almıştır (Görsel 1). Eserde yer alan kalabalıkların dinamizmi, evlerin hareket ediyormuş gibi resmedilmesi Fütürizm akımının temel felsefesini karşılamaktadır. Balkondan bakan figürün duruşu hareket halindedir ve aşağıya bakmaktadır. Diğer başka evlerden balkondan aşağı bakan figürlerle homojen bir dinamizm yaratılmıştır. Eserin ismindeki gürültüden ziyade insanların hareketleri sistematik bir gürültü yaratmaktadır.

Görsel 1. Umberto Boccioni. Sokağın Bütün Gürültüsü İçeride, 1911. Tuval üzerine YB.

Kaynak: Sadık, C. (2018). Umberto Boccioni ve Fütürizm. URL:
www.tarihli-sanat.com/umberto-boccioni-futurizm/

Tablolarında Fütürizmin dinamikliğini her zaman göz önünde tutan sanatçı heykel sanatında da hareketleri başka formlarda vererek bu dinamizmi sürdürmüştür. Boccioni'nin "Uzayda Sürekliliğin Eşsiz Formu" adlı heykel çalışması (Görsel 2) bir insan figürünün adım atma hareketinin üç zaman aralığında gösterildiği soyutlamadan oluşmaktadır. Figürün anatomik yapısından ziyade harekete vurgu yapan bu çalışma, Fütürizm'in ileriye hareketine, geleceğe gönderme yapması bakımından akımla iç içe bir çalışmadır. Figürün her kas hareketini üç zaman dilimine göre yapmış olması, geçmiş, gelecek ve şimdiki zamanın yansımalarıdır.

Görsel 2. Umberto Boccioni, Uzayda Sürekliliğin Eşsiz Formu, 1913, Bronz Döküm.

Kaynak: Sadık, C. (2018). Umberto Boccioni ve Fütürizm. URL:
www.tarihli-sanat.com/umberto-boccioni-futurizm/

Hareket her şeydir, amaç hiçbir şeydir anlayışı zamanla İtalya'da Mussolini'nin faşist akımının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Demirkol, 2008:53). Sanat akımı olarak ortaya çıkan Fütürizm akımı, Fütürizm yanlısı sanatçıların Mussolini ile kurdukları bağın sonucu olarak zaman içinde siyasi bir yapıya dönüşerek faşizm ideolojisine dönüşmüştür (Bektaş, 1992:45). 1916 yılında Fütürizm sanat akımı faaliyetine son vermiştir (Honour ve Fleming, 2016:792). Ancak fütüristlerin sanat kırıntıları ile bu başkaldıran duruşu daha sonra Konstrüktivistler (Yapısalcılar), De Stijl ve Dadaizm akımının sanatçıları Fütürizm akımının etkisiyle geliştirilmişlerdir (Bektaş, 1992:45). Dada akımı, rastlantı ve tesadüf üzerine ortaya çıkmıştır.

Sanatçı Tristan Tzara rastgele kelimelerden oluşmuş bir şiirle Dada akımını kurmuştur. Bu akım “Sanat Öldü: Yaşasın Sanat” (Lynton, 2009:123) gibidevrimci bir sloganla doğduğu için Fütürizm akımı ile yakın bir bağa sahiptir. Aynı şekilde Konstrüktivizm akımı da var olan mimari sanat anlayışına başkaldırı niteliğinde oluşmuş bir sanat akımıdır. De Stijl akımı ise renk ve desen gibi detaylardan arındırılarak var olan sanat akımlarındaki renkçi ve karmaşık yapıya karşıt bir görüş ile genel sanat anlayışında sadeliğin, çizgilerin ve geometrik yapıların ön plana çıktığı bir akım olmuştur.

Faşist yönetim, İtalya’da savaş sonrası oluşan karmaşık ekonomi ve politik şartlardan faydalanarak hakimiyetini kurmuştur. İktidarın faşizm ideolojisi totaliter olan bir devlet yapılanmasını öngörmektedir. Bu faşist yönetim anlayışının bir İtalyan Ansiklopedisinde yayınlanan tanımını ise bizzat Mussoli’nin yaptığını söylemek mümkündür. Mussolini Faşizmi şu şekilde tanımlamıştır:

“Faşizm, devamlı olarak hareketli ve enerjisi yüksek, üretken insanı tercih etmektedir. Güçlülere karşı duran ve bu güçlülere meydan okumaya hazır olan insanı istemektedir. Kendisine lâyük olanı elde etmenin, insanın görevi olduğunu kabul etmektedir. O yapıyı ortaya çıkarabilmek için, kendi kendinde moral ve entelektüel araç-gereçleri yaratarak hayatı bir mücadele biçiminde anlamaktadır. Bu bakımdan Faşizm için bütün biçimleriyle din, sanat, bilim ve eğitimin olağanüstü önemi olmaktadır. Aynı zamanda, çalışmanın da önemi bulunmaktadır ve üretkenlik de çok önem taşımaktadır. Çünkü insanlık ancak çalışmakla, yani bir iş yapmakla kendini gerçekleştirir. Böylece insan; ekonomik olarak kendine yeterli, politik olarak kararlı, moral olarak umutlu ve entelektüel olarak da bilgiyle inşa edilmiş bir dünya meydana getirmektedir (Mussolini, 1998:10).”

İtalya’da Mussolini’nin siyasi olarak aktif olduğu dönemde propaganda ve sansür anlayışı yaygın olarak yer almıştır. Çalışmalarını sergileme fırsatı bulan akımın sanatçıları, İtalya’da sanatsal rönesansın tekrar doğmasına neden olmuşlardır. İtalyan hükümeti kültür politikasında sıradanlığı daha az vurgulamış, farklı çalışmalara daha çok yerilmesini sağlamıştır. Sanatın faşist bir sloganla kendine yer bulduğu dönemde, Alessandro Bruschetti’nin “Faşist Sentez” (Görsel: 3) adlı resmi, akımın görselleştirilmiş manifestosu niteliğindedir. Çalışma, akımın eserlerindeki gibi açık bir modernist tavır sergileyebilmiştir. Sağ, orta ve sol olmak üzere

üç ayrı parçadan oluşan çalışmanın sol ve sağ taraftaki kısımlarında düzen ve tertibe gönderme yapacak şekilde dizilmiş askerler sıralanmıştır. Asker figürleri stilize edilmiş ve yüzleri görülen askerlerin bağırduğu ve yenilik isteği ön plana çıkmıştır. Düzenin değişmesine gönderme yapan sağ ve sol kısımlar gri ve kırmızı renklerin tonlarından oluşmaktadır. Orta kısımda yer alan asker olarak resmedilen portre Mussolini'nin portresidir, saydam olarak yapılmış bir diğer portre de yine resmin orta kısımda genç Mussolini'nin yanına çizilen yaşlı portresidir. Her iki portrede yer alan, umudun ve geleceğin rengi mavi eşlik etmektedir. Aynı zamanda orta kısımda gelecek için yapılmış ve yapılacak olan endüstriyel bina ve teknolojik yapılar Fütürizm akımının gelecek düşüne gönderme yapmaktadır. Sonuç olarak eserde, yeni-eski binalar ve elektrik direkleri, askerlerin ellerindeki silahlar bütünlük içinde yer almış, Mussolini'nin saydam resmedilen portreleriyle onun her zaman var olacağına değinilerek, gelecekte yer alacak nesnelere onun himayesinde yapılacağına, renklerin kontrast ama bir o kadar da uyumlu yapısıyla tamamlanmıştır.

Görsel 3. Alessandro Bruschetti, Faşist Sentez, 1935, Kontrplak üstüne Yağlıboya.

Kaynak: <https://artsandculture.google.com/asset/ngEQeuoCIqR7Hg>Erişim Tarihi: 12.02.2024

Benzer etki, Renato Bertelli tarafından yapılmış “*Mussolini'nin Kesintisiz Profili*” (Görsel 4) isimli çalışmasında da kullanılmıştır. Kısa büst çalışmasında Mussolini'nin yüzü bir obje gibi 360 derece seyredilebilecek şekilde kesintisiz çalışılmıştır. Bu büst çalışması, Mussolini'nin siyasi söylemlerinin ve hükümet politikasının gücünü tek bir merkezden

yönetmeyi temsil etmektedir. Mussolini'nin büstü her yöne bakışıyla çok yönlülüğü ve dünyaya bakış açısının çeşitliliğiyle Mussolini'ye dikkat çekmektedir. Boccioni'nin heykel çalışmasında (Görsel 2) ele aldığı zaman dilimi olarak geçmiş, gelecek ve şimdiden ayrı olarak sonsuzluğun da yer aldığı bu büstte Renato Bertelli, Mussolini'nin siyasi bir figür olarak geleceğin ötesinde yer alacağına gönderme yapmaktadır (Clark, 2017:76).

Görsel 4. Renato Bertelli, Mussolini'nin Kesintisiz Profili, 1933, Bronz Döküm.

Kaynak: i.pinimg.com/originals/04/b9/01/04b9013da633a28e5b36bf9c81040646.jpg **Erişim Tarihi:** 12.02.2024

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bir sanat akımının zaman içerisinde propagandaya dönüşmesinin en somut örneği olarak fütürizm akımından bahsetmek mümkündür. Çünkü fütürizm akımının manifestosu, ondan önce var olan akımlara ve akımlardaki sanat eserlerine bir başkaldırı niteliğindedir. Akım ile birlikte gelecek hayaline teknoloji ile sıkı sıkıya bağlı kalıp gelecekte yer edinme amacı güdülmüştür. Fütürizm akımı cesaret, enerji ve korkusuzluk gibi düşünceleri desteklemekte, ayrıca kendisinden önce var edilmiş bütün akımlara karşı çıkmaktadır. Fütürizm akımının manifestosunda bahsedilen konuların, sanatçı çalışmalarından yola çıkılıp halkın yönetim biçimine müdahale etmesi için kullanılan bir araç olması hedeflenmiştir.

Mussolini'nin halka vadettiği, sanayi devrimi ile toplumun gelişmesini sağlayan teknolojinin üst düzeye çıkmasıdır. Bu fikri yaymak amacıyla halkın desteğini almak istemiş, bunu günlük yaşantının bir parçası olan sanat ile sağlamak istemiştir. Dolayısıyla Mussolini sanata olan yakınlığını bu sayede göstermek istemiştir. Bu bakımdan vaatlerine uyum sağlayan Fütürizm sanat akımı ile bir bağ kurmuştur. Fütürizm akımının desteklediği bir gelecek düşü fikri ile bütünlük sağlayan Mussolini, sanatçılardan destek almıştır. Fütürizm akımı ile ilgili çalışmaları olan sanatçıların Mussolini'nin düşüncelerini yansıttığı eserlere rastlamak mümkündür. Dönemin sanatçılarından olan Renato Bertelli, "*Mussolini'nin Kesintisiz Profili*" adlı eserinde Mussolini'nin yüzünü kullanarak akım ile bağ kurmuştur. Hedeflerine ulaşmak için sanatçılardan aldığı destek ile gücüne güç katan Mussolini adını tarihe yazdırmıştır. Fakat aynı durum Fütürizm akımı için geçerli olmamaktadır. Çünkü bu akım geleceğe gönderme yapmasına rağmen belli bir dönemin akımı olarak kalmakta ve sonraki dönemlerde bir sanat akımı olarak varlığını sürdürememektedir.

KAYNAKÇA

- Antmen, A. (2009). *Sanatçılardan Yazılar ve Açıklamalarla 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Bektaş, D. (1992). *Çağdaş Grafik Tasarımın Gelişimi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bell, J. (2009). *Sanatın Yeni Tarihi*, U. Ceren Ünlü, Nurçin İleri, Rana Gürtuna (Çev.). İstanbul: NTV Yayınları.
- Burckhardt, J. (1974). *İtalya'da Rönesans Kültürü*, Bekir Sıtkı Baykal (Çev.). Ankara: Devlet Kitapları.
- Clark, T. (2017). *Sanat ve Propaganda Kitle Kültürü Çağında Politik İmge*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Demirkol, C.V. (2008). *Batı Sanatında Modernizm ve Postmodernizm*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Gombrich, E. H. (1994). *Sanatın Öyküsü*, Remzi Kitabevi, Ankara.
- Honour, H. ve Fleming, J. (2016). *Dünya Sanat Tarihi*, Hakan Abacı (Çev.). İstanbul: Alfa Basım Yayın.
- Lyton, N. (2009). *Modern Sanatın Öyküsü*, Cevat Çapan, Sadi Özış (Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Malbin, B. (1973). *Futurism A Modern Focus*, New York: The Solomon R. Guggenheim Foundation.

Mussolini, B. (1998). *Faşizm Faşist Devlet*. Mine Tekin, Serhat Toker, Hasan Tuncay (Çev.). İstanbul: Toker Yayınları.

Turani, A. (1983). *Dünya Sanat Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.